

2 देहली- गोवा- भ्रमणानन्तरं
प्रत्यागताः बालकाः मुख्यमन्त्रिणः
कृतज्ञतां प्रकटितवन्तः

3 संस्कृतं भारतस्य भाषा स्यात्
एतदेवोद्दिष्टम्- माननीयः
दिनेशकामतः

4 जैनधर्मस्य चतुर्विंशतितीर्थङ्करेषु
एकविंशतितमः
तीर्थङ्करः नमिनाथः

सुभाषितम्

शतेषु जायते शूरः,
सहस्रेषु च पण्डितः।
वक्ता दशसहस्रेषु,
दाता भवति वा न वा॥

हिन्द्यर्थः- सौ लोगों में एक
शूरवीर पैदा होता है, हजार लोगों
में एक पण्डित पैदा होता है, दस
हजार लोगों में एक वक्ता पैदा
होता है और दाता तो कोई बिरला
ही पैदा होता है।

प्रतिदिन नवीनतम
हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्त्यर्थं
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
himsanskritvartah
Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्

जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कोण्डा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

राष्ट्रपतिभवने चतुर्विंशत्यधिक
द्विसहस्रतमवर्षस्य राष्ट्रीयक्रीडा
पुरस्कारं प्रदास्यति राष्ट्रपतिः

हिमसंस्कृतवार्ताः। राष्ट्रपतिपदासि
ना द्रौपदी मुर्मुः अद्य राष्ट्रपतिभवने
चतुर्विंशत्यधिक द्विसहस्रतमवर्षस्य
राष्ट्रीयक्रीडा पुरस्कारं प्रदास्यति।
विश्वचतुरङ्गविजेता डी गुक्तेशः, पेरिस
ओलिंपिक क्रीडायां पदकद्वयं विजेतु
मनु-भाकरः, भारतीय हॉकीति दलस्य
दलनायकः हरमनप्रीत सिंहः अपि च
पेरिस परीलिंपिक क्रीडायां स्वर्ण
पदक विजेता प्रवीण कुमारः च मेजर
ध्यानचंद क्रीडारत्न पुरस्कारेण
सम्मानितः भविष्यति । पुरस्कारोऽयं
विगतेषु चतुर्षु वर्षेषु कस्यापि
क्रीडकेन क्रीडायाः क्षेत्रे कृतोत्कृष्ट-
प्रदर्शनाय प्रदीयते।

अष्टमः वेतनायोगः-केन्द्रसर्वकारस्य कर्मचारिभ्यः निवृत्तिकाभोगिभ्यश्च अष्टमवेतनायोगगठनस्य घोषणा

हिमसंस्कृतवार्ताः। सर्वकारेण
केन्द्रसर्वकारस्य कर्मचारिभ्यः
निवृत्तिकाभोगिभ्यश्च अष्टमवेतनायोग-
गठनस्य घोषणा कृता। अस्मिन् विषये
केन्द्रिय-सूचना प्रसारण मन्त्री अश्विनी-
वण्णवः नवदिल्ल्यां घोषणां कृतवान्।
मन्त्रिणा कथितं यत् सप्तम-
वेतनायोगस्य कार्यकालः षड्विंशत्युत्तर-

द्विसहस्रतमे वर्षे समाप्तिमेष्यति।
तेनोदीरितं यत् आयोगाध्यक्षस्य द्वयोः
सदस्ययोः नियुक्तिः अचिरादेव करिष्यते।
ध्यातव्यं यत् अनेन पगेन
केन्द्रसर्वकारस्य कोट्याधिकाः
केन्द्रीयकर्मचारिणः लाभान्विताः
भविष्यन्ति, किञ्च तेषां वृत्ती वृद्धिः
भविष्यति।

भारतीयान्तरिक्ष-अनुसन्धान-संगठनेन
स्पडिक्स-अभियानान्तर्गतं चेजर-
टारगेट-उपग्रहयोः डॉकिंग इति
साफल्यपूर्वकं संपूर्य ऐतिह्यं रचितम्

हिमसंस्कृतवार्ताः। भारतीयान्तरिक्ष-अनुसन्धान-संगठनेन-
स्पडिक्स-अभियानान्तर्गतं चेजर-टारगेट-उपग्रहयोः डॉकिंग
इति साफल्यपूर्वकं संपूर्य ऐतिह्यं रचितम् । अमेरिका-रूस-चीन
देशानन्तरं स्वदेशीरूपेण-विकसितस्य डॉकिंग प्रविधेः उपयोगं
विधाय भारतं चतुर्थदेशत्वेन स्वनामाङ्कनं कारितवान्।
अन्तरिक्षक्षेत्रेषु चालक-दलाभियानेषु च अयं प्रविधिः
महत्वपूर्णः वर्तते। इसरो- अध्यक्षेण डॉ. वी. नारायणन इत्यमुना
अवसरेऽस्मिन् कार्यकर्तृभ्यः शुभकामनाः प्रकल्पिताः ।
राष्ट्रपति पदासीना सर्वकारेण समारिम्भतस्याः स्टार्टअप
इंडिया-योजनायाः नववर्षाणि पूर्णानि समभवन् । अस्याः
योजनायाः उद्देश्यानि तावत् स्टार्टअप-संस्कृतेः सम्वर्धनम्, देशे
नवाचारस्य उद्यमितायाः दृढीकरणम्, तथैव समावेशी
पारिस्थितिकी-तन्त्रस्य च निर्माणम् इत्येतानि सन्ति ।
अवसरेऽस्मिन् कस्मिन् सामाजिकान्तर्जालिक सन्देशे
प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी अकथयत् यत् विगतेषु नववर्षेषु अनेन
कार्यक्रमेण असंख्य-युवकानां सशक्तिकरणं विहितम् । तथैव
तेषां विचाराः सफल- स्टार्टअपरूपेण परिवर्तिताः । तेनोदीरितं
यत् सर्वकारेण स्वनीतिमाध्यमेन व्यापारकरणे सारल्यं
इत्यस्योपरि ध्यानं केन्द्रीकृतम् । तेन कथितं यत् सर्वकारः
सक्रियरूपेण नवाचारस्य ऊष्मायनकेन्द्राणां च सम्वर्धनं
कुर्वन्स्ति । येन देशस्य युवानः सशक्ताः भवेयुः । श्रीमोदिना
सबलं प्रोदीरितं यत् स्टार्टअप इंडिया-कार्यक्रमस्य साफल्येन
दृश्यते यत् अद्य देशः गतिशीलः, आत्मविश्वासी, भविष्योन्मुखी
च वर्तते ।

दशराष्ट्रेभ्यः आगतेन
एकविंशति-सदस्यीय
प्रतिनिधिमण्डलेन
त्रिवेणीसङ्गमस्थले पवित्र-
महाकुम्भावसरे

पवित्रावागहनं विहितम्
हिमसंस्कृतवार्ताः। दशराष्ट्रेभ्यः
आगतेन एकविंशति-सदस्यीय
प्रतिनिधिमण्डलेन प्रयागराजस्थे
त्रिवेणीसङ्गमस्थले पवित्र-
महाकुम्भावसरे पवित्रावागहनं
विहितम् ।

अवसरेऽस्मिन् तैः
उदग्रयानमाध्यमेन
महाकुम्भक्षेत्रस्य दृश्यम्
आलोकितम्। विदेशमन्त्रालयेन
आमन्त्रितम् इदं प्रतिनिधिमण्डलं
गतदिने अत्र सम्प्राप्तवान् ।

न्यायाधीशेन

विनोद-चन्द्रन इत्यनेन
सर्वोच्चन्यायालयस्य
न्यायाधीशरूपेण
शपथग्रहणं कृतम्

हिमसंस्कृतवार्ताः। न्यायाधीशेन
विनोद-चन्द्रन इत्यनेन
सर्वोच्चन्यायालयस्य
न्यायाधीशरूपेण शपथग्रहणं
कृतम्। भारतस्य
मुख्यन्यायाधीशः संजीवखन्ना
न्यायमूर्तिः चन्द्रनः इत्यस्मै
पदस्य शपथग्रहणं कारितवान्।

सर्वोच्चन्यायालयस्य एकस्य
दलस्य अनुशंसया सोमवासरे
केन्द्रेण पटना उच्च-
न्यायालयस्य मुख्यन्याया-
धीशस्य न्यायाधीशचन्द्रनवर्यस्य
सर्वोच्चन्यायालये नियुक्तिः
स्वीकृता। न्यायमूर्तिः चन्द्रन
इत्येषः केरल-उच्चन्यायालये
न्यायाधीशत्वेन अपि आसीत् ।

केन्द्रराज्यसर्वकारः प्रसिद्धानां रक्षणं कर्तुं असमर्थः वर्तते-केजरीवालः

आम आदमी पार्टी (आप) इति दलस्य राष्ट्रियसंयोजकः
अरविन्दकेजरीवालः गुरुवासरे अभिनेतुः सैफ अली खान
इत्यस्योपरि आक्रमणस्य निन्दां कृत्वा अवदत् यत् यदा

केन्द्रराज्यसर्वकाराः प्रसिद्धानां रक्षणं कर्तुं असमर्थाः सन्ति तदा ते सामान्यजनानाम् रक्षणं कथं करिष्यन्ति। केजरीवालः
पत्रकारसम्मेलने अवदत् यत् देशस्य प्रसिद्धः अभिनेतुः सैफ अली खानस्य गृहे प्रविष्टः अज्ञातजनैः छूरेण आक्रमणं कृतम्। अधुना एव
ज्ञातं यत् सः चिकित्सालये चिकित्सां कुर्वन् अस्ति। वयं ईश्वरं आशास्महे प्रार्थयामः च यत् सः शीघ्रमेव स्वस्थः भवेत्।
केजरीवालः अवदत् यत् एतादृशः बृहत् अभिनेता, यस्य सुरक्षां वयं न विचारयामः, सः तादृशः स्यात् यत् कोऽपि तस्य गृहस्य
गवाक्षमाध्यमेन प्रविष्टुं शक्नोति स्म। कश्चित् रात्रौ एतादृशे सुरक्षिते स्थाने निवसतः नटस्य गृहं प्रविश्य तं छूरेण आक्रमणं करोति ।

Children Of The State: देहली- गोवा- भ्रमणानन्तरं प्रत्यागताः बालकाः मुख्यमन्त्रिणः कृतज्ञतां प्रकटितवन्तः, मुख्यमन्त्री अवदत्- एषः भवताम् अधिकारः अस्ति

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला।

प्रथमविमानयात्रायाः, त्रितारकातिथिगृहेषु च स्मरणीयवासस्य अनन्तरं गुरुवासरे राज्यस्य २२ बालकाः मुख्यमन्त्रिणः सुखविन्दरसिंहसुखोः शिमलानगरस्य आधिकारिकनिवासस्थाने ओक ओवर इत्यत्र मिलितवन्तः। एते बालकाः १३ दिवसीयस्य शैक्षणिक-मनोरञ्जन-यात्रायाः विषये स्वस्य अनुभवान् प्रकट्य अस्य कृते मुख्यमन्त्रिणं प्रति कृतज्ञतां प्रकटितवन्तः। मुख्यमन्त्री बालकैः सह संवादं कृत्वा यात्राकाले तेषां अनुभवान् पृच्छति स्म। विमानयात्रायाः वर्णनं कुर्वती नैन्सी नामिका १२ कक्षायाः छात्रा अवदत् यत् विमानस्थानकस्य व्यवस्थातः आरम्भं विमानयात्रापर्यन्तं सर्वं अनुभूयितुं रोमाञ्चकारी भवति। ऐतिहासिकस्मारकानाम् अपि भ्रमणं कृतम्। कश्शिशः दिल्लीनगरस्य विज्ञानसङ्ग्रहालये प्रदर्शनीनां विषये

स्वस्य आकर्षणं, काल्पनिकयात्रा विषये च स्वस्य आनन्दं प्रकटितवान्।

धर्मेन्द्रः गोवा-राज्यस्य समुद्रतटेषु समूहेन सह व्यतीतानां क्षणानां स्मरणं कृतवान्, यत्र ते नृत्यं कृत्वा बहु विनोदं कृतवन्तः। सः अवदत् यत् अस्यां यात्रायां वयं समूहे यात्रायां अनुशासनस्य महत्त्वं विमानयात्रायाः योजनां च ज्ञातवन्तः। बालकाः अवदन् यत् यदि मुख्यमन्त्री महोदयः न अभविष्यत् तर्हि वयं केवलं सहानुभूतिम् एव अवशिष्टाः अभविष्याम। मुख्यमन्त्रिणः एतेन उपक्रमेण राज्यस्य बालकानां स्थितिः प्राप्ता। अस्मिन् विषये मुख्यमन्त्री सुखुः अवदत् यत् एषः अनुग्रहः नास्ति, राज्यस्य संसाधनानाम् लाभः भवतः अधिकारः अस्ति। मुख्यमन्त्री सुख- आश्रययोजनायाः माध्यमेन राज्यसर्वकारेण अनाथबालानां राज्यस्य बालत्वेन परिचर्यायै विधानानि निर्मिताणि। सर्वकारः तेषां रक्षकत्वेन कार्यं करिष्यति, तेषां पालनपोषणार्थं, शिक्षायाः, स्वावलम्बनार्थं च सहायतां करिष्यति। सः अवदत् यत् यथा मातापितरः स्वसन्ततिं भ्रमणार्थं नयन्ति तथा हिमाचलप्रदेशसर्वकारः राज्यस्य बालकानां कृते अपि एतादृशान् अनुभवान् प्रदातुं प्रतिबद्धः अस्ति। एतादृशाः यात्राः किमपि नूतनं ज्ञातुं अनुभवं प्राप्तुं च निर्मिताः सन्ति येन भविष्ये समाजे राष्ट्रे च योगदानं दातुं तेषां सहायता भविष्यति। बालयात्रा जनवरी २ दिनाङ्के आरम्भा, यस्याः ध्वजं मुख्यमन्त्रिणा एव कृतं, यात्रा च जनवरी १४ दिनाङ्के शिमलानगरे समाप्ता।

हिमाच्छादितं हिमाचलम्- १० तः अधिकाः मार्गाः बाधिताः, आवश्यकवस्तूनि उपरि-क्षेत्रेषु प्राप्तुं न शक्तानि

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला।

हिमाचलस्य ऋतुविज्ञानकेन्द्रस्य शिमला इत्यस्य पूर्वानुमानं समीचीनं कृतम् अस्ति। बुधवासरगुरुवासरयोः मध्यरात्रेः आरम्भे राज्यस्य अनेकेषु भागेषु वर्षा-हिमापातस्य कालः आरम्भः अस्ति। उच्चोच्चक्षेत्राणि पुनः हिमापातेन श्वेतवर्णीयाः अभवन्, यस्मात् कारणात् प्रायः १०० मार्गाः अवरुद्धाः सन्ति। कुल्लू, लाहौल-स्पीति, मण्डी, शिमला, किन्नौरम्, काङ्गडा, सिरमौरः इत्यादिषु उच्चोच्चषु क्षेत्रेषु व्यत्ययेन हिमापातः भवति, निम्नक्षेत्रेषु तु वर्षा भवति। तेन सह नवहिमापातस्य कारणेन शीततरङ्गस्य तीव्रता वर्धिता। शिमलानगरे वर्षासहितं लघुहिमापातः ज्ञातः अस्ति। धर्मशालायां वर्षा भवति। धौलाधारपर्वतेषु अपि नवहिमापातः अभवत्। अद्यतनवृष्ट्याः हिमापातस्य च कारणेन लोकनामार्णविभागस्य अद्यावधि १८ कोटिरूप्यकाणां अधिकं हानिः अभवत्। अपरपक्षे शिमलानगरे अपि हिमापातस्य प्रभावः दृष्टः, नित्यसामग्रीः ऊर्ध्वक्षेत्राणि प्राप्तुं न शक्ताः। स्थलितमार्गस्य कारणात् वाहनानां गमनं कठिनं जातम्। वयं भवद्भ्यः वदामः यत् ऋतुविज्ञानकेन्द्रेन शिमलाद्वारा १६, २१ जनवरी-दिनाङ्केषु मध्य- उच्च- पर्वतक्षेत्रेषु वर्षा-हिमापातस्य पूर्वानुमानं कृतम् अस्ति, यदा तु निम्न-पर्वत-समतल-क्षेत्रेषु केषुचित् स्थानेषु लघु-मध्यम-वृष्टेः सम्भावना वर्तते।

Mahakumbh २०२५: महाकुम्भाय ऊनातः विशेषयानम् शनिवासरे प्रस्थितम् भविष्यति

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. पद्मनाभः, ऊना।

महाकुम्भं प्रति जनानां महदोत्साहः दृश्यते। अष्टसु दिवसेषु एव वातानुकूलितं, त्रिस्तरीयं, शयनकक्षपञ्चकं सम्पूर्णं सम्पूरितं च। द्वाविंशति- फरवरीपर्यन्तं षट् यानानां कक्षेषु प्रतीक्षासूची प्रचलति। गमनागमनमार्गयोः उभयत्र अपि कक्षाः सम्पूर्णाः सन्ति। तत्रैव प्रतीक्षायाम् आरूढाः जनाः तेषां यात्रापत्रकं निश्चितं कर्तुं प्रतीक्षायां वर्तन्ते। एषु कक्षेषु सप्तदश, विंशतिः, पञ्चविंशतिः प्रतीक्षा प्रचलति। ऊना रेलवे स्थानकं प्रति यात्रापत्रकम् आरक्षितुम् आगताः यात्रिकाः रिक्तहस्ताः प्रतिनिवर्तन्ते। सामान्य-दश-कक्षाणां कृते शनिवासरे यानं प्रस्थितं भविष्यति। ततः द्विहोरापूर्वं अर्थात् रात्रौ अष्टवादनानन्तरं यानपत्रम् उपलब्धं भविष्यति। महाकुम्भाय जनानां रुचिः दृष्ट्वा शनिवासरे यानपत्रकेन्द्रस्य बहिः जनानां महान् सम्मर्दः उत्साहः च भविष्यति। उत्तरेलविभागेन द्वितीयजनवरीतः ऊनातः प्रयागराजं प्रति गच्छतां यानानां कार्यक्रमः प्रख्यापितः। षड्दिनानाम् अनन्तरं आरक्षित- कक्षाणां कृते सङ्गणक-जालम् (ऑनलाइन) आरक्षणम् आरम्भम्। अष्टसु दिवसेषु एव आरक्षितकक्षाः सम्पूर्णा अभवन्। शयनयानकक्षस्य भाटकं ६२० रूप्यकाणि, वातानुकूलित- त्रिस्तरीयस्य च भाटकं १६७० रूप्यकाणि च अस्ति। सप्तदश-कक्षैः सह विशेषयानस्य संचालनं भविष्यति। तस्मिन् एकः वातानुकूलितः त्रिस्तरीयः, पञ्च शयनयानकक्षाः, दशसामान्यकक्षाः, द्वौ वस्तुकक्षौ (लगेज) च भविष्यतः। महाकुम्भाय द्वाविंशति-फरवरी पर्यन्तं षट् यानानि प्रस्थितानि भविष्यन्ति।

महाकुम्भाय प्रथमं विशेषयानम् अम्ब-अन्दौरा स्थानकात् ०४५२८ क्रमांकतः रात्रौ दशवादाने पंचनिमेषेषु प्रस्थितः भविष्यति। ऊना रेलवे स्थानकं प्रति रात्रौ दशवादाने त्रिंशत्कलांशे आगम्य पञ्चनिमेषस्य स्थगनस्य अनन्तरं रात्रौ दशवादाने पञ्चनिमेषेषु प्रयागराजं प्रति प्रस्थितं भविष्यति। प्रयागराजस्य फाफामऊ जङ्क्शनं प्रति दिने शनिवासरे सायं षट्वादाने भविष्यति। शनिवासरे रात्रौ दशवादाने त्रिंशत्कलांशे फाफामऊ जङ्क्शनात् ऊनां प्रति यानं प्रस्थितं भविष्यति। रविवासरे सायं पञ्चवादाने पञ्चाशत्कलांशे ऊनायाः अम्ब-अन्दौरा स्थानकं प्रति आगमिष्यति।

रेलविभागेन अस्य एव निर्धारिते समये यानानां संचालनं भविष्यति। द्वितीयं यानं ऊनातः २०-जनवरी, प्रयागराजातः एकाविंशति-जनवरी च गमिष्यति। तृतीयं यानं ऊनातः पञ्चविंशति-जनवरी, प्रयागराजातः षड्विंशति-जनवरी च प्रस्थितं भविष्यति। चतुर्थं यानं ऊनातः नव-फेब्रुवरी, प्रयागराजातः दश-फेब्रुवरी च प्रस्थितं भविष्यति। पञ्चमं यानं ऊनातः पञ्चदश-फेब्रुवरी, प्रयागराजातः षोडश-फेब्रुवरी च प्रस्थितं भविष्यति। षष्ठं च अन्तिमं यानं ऊनातः त्रयोविंशति-फेब्रुवरी च प्रस्थितं भविष्यति, प्रयागराजातः प्रतिनिवर्तनं च चतुर्विंशति-फेब्रुवरी भविष्यति।

एतानि स्थगनानि भविष्यन्ति

ऊनायाः अम्ब-अन्दौरा स्थानकात् विशेषयानं प्रस्थितं भविष्यति। ऊना स्थले पञ्चनिमेषम् स्थगनं भविष्यति। ततः नङ्गल डैम, आनन्दपुर साहिबः, रूपनगरम् मोरिन्डा, चण्डीगढम्, अम्बालाकैण्टः, यमुनानगरम्, जगाधरी, सहारनपुरम्, रुड़की, नजीबाबादः, मुरादाबादः, बरेलीः, शाहजहांपुरम्, लखनऊ, रायबरेलीस्थले स्थगनं भविष्यति। एतेषु स्थगनेषु यानं द्वे, पञ्च, दश च निमेषेषु स्थास्यति। प्रयागराजस्य फाफामऊ जङ्क्शनं पर्यन्तं विशेषयानं गमिष्यति।

गणतन्त्रदिवसः 2025 : मुकेश अग्रिहोत्री ऊनायां, विधानसभाध्यक्षः च कुल्लौ त्रिवर्णध्वजम् उत्तोलयिष्यतः, शिमलायाम् ऐतिहासिके रिजस्थले भविष्यति राज्यस्तरीयः कार्यक्रमः

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला। गणतन्त्रदिवसस्य उत्सवस्य कृते जिलास्तरीयोत्सवः अन्तिमरूपेण निर्धारितः अस्ति। उपमुख्यमन्त्री मुकेश अग्रिहोत्री ऊनायां त्रिवर्णध्वजम् उत्तोलयिष्यति, कुल्लुनगरे विधानसभाध्यक्षः कुलदीपसिंह पठानिया त्रिवर्णध्वजम् उत्थापयिष्यति। सामान्यप्रशासनविभागेन गुरुवासरे गणतन्त्रदिवसस्य उत्सवस्य मन्त्रिणां सूची प्रकाशिता।

प्रतिवर्षमिव राजधानीशिमलानगरस्य ऐतिहासिके रिजस्थले राज्यस्तरीयः समारोहः आयोजितः भविष्यति। समरोहस्य अध्यक्षता राज्यपालः शिवप्रतापशुक्लः मुख्यमन्त्री सुखविन्दसिंहसुक्खुः च करिष्यतः। शिमलानगरे लोकनिर्माणमन्त्री विक्रमादित्यसिंहः अपि उपस्थितः भविष्यति। विधानसभायाः उपाध्यक्षः विनयकुमारः लाहौल-स्पीतौ केलांगे, स्वास्थ्यमन्त्री डॉ. धनीरामशांडिलः मण्ड्यां, कृषिमन्त्री चंद्रकुमारः चम्बायां, उद्योगमन्त्री हर्षवर्धनचौहानः हमीरपुरे, राजस्वमन्त्री जगतसिंहनेगी किन्नोरे रिंकोगपिओस्थाने, शिक्षामन्त्री रोहितठाकुरः नाहने, पंचायतीराजमन्त्री अनिरुद्धसिंहः धर्मशालायां जिलास्तरीय- गणतन्त्रदिवस- समारोहस्य अध्यक्षताः करिष्यन्ति तत्रैव बिलासपुरे तकनीकीशिक्षामन्त्री राजेशधर्माणी एवं सोलने आयुषमन्त्री यादवेन्द्रगोमा च समारोहस्य अध्यक्षतां करिष्यतः।

हिमसंस्कृतवार्ताः, डॉ. विवेक शर्मा, जोगिन्द्रनगरम्

* सामान्यज्ञानम् *

- प्रश्नः 1. जवाहर- लाल- नेहरू क्रीडाङ्गणम् (बहु-उद्देश्यीय) कुत्र अस्ति?
उत्तरम् : देहली।
प्रश्नः 2. 'कालक्रिया' इत्यस्य रचयिता कः अस्ति?
उत्तरम् - 'आर्यभट्टः'।
प्रश्नः 3. 'दानाय पात्रम्' इत्यस्य समस्त पदं किम्?
उत्तरम्- दानपात्रम्। (चतुर्थीतत्पुरुषः)
प्रश्नः 4. 'निराशा' इत्यस्य सन्धि- विच्छेदं कुरुत-
उत्तरम्- 'निः + आशा'।
प्रश्नः 5. हिमाचल प्रदेशे कस्मिन् स्थले 'उष्णजलबिन्दवः' प्रसिद्धाः सन्ति?
उत्तरम् - मणिकर्णम् (हिमाचलप्रदेशे)।

स्वास्थ्यं प्रथमधनम्

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

जगति यावदपि सुखं स्यात्, तत्र स्वास्थ्यस्थानं प्रामुख्यं भजते। स्वास्थ्यभावात् विपुलवैभवः, धनधान्यं, भोगसामग्री इत्यादिकं सर्वं निरर्थकम्, अर्थात् भोगोपभोगस्य तथा सुखसाधनप्राप्तोः सम्भावना न विद्यते मानवजीवने। अस्वस्थावस्थायां एतज्जीवनं नीरसयुक्तं, भारभूतम् एवं मृत्युतुल्यं च भवति। अस्वस्थतायाः अभिशापविषयेण सह तथा स्वस्थतायाः वरदानविषयेण सह तु सर्वेऽपि परिचिता एव सन्ति। तथापि स्वास्थ्यधनिनः विरलाः हि दृश्यन्ते वर्तमानकाले। अधुना स्वास्थ्यस्य यावत् हासः परिलक्ष्यते तावत् अन्येषु युगेषु न समभवत् सम्भवतः। अद्यतनाः अधिकांशजनाः मन्दाग्निः, शिरोवेदना, रक्तचापः, अर्शः, उन्मिदा, उपदंशः, प्रमेहः, ज्योतिःक्षीणता, निर्बलता, क्षयः, कर्कः, हृद्रोगः इत्यादिभिः नानारोगैः ग्रस्ताः सन्ति। विविधचिकित्साप्रणाल्याश्रिताः भृशम् औषधिसूच्यादिषु अवलम्बिताः, निरुपायाः अनेके दरीदृश्यन्ते लोके। एतस्य मुख्यकारणम् अनियमितम् आहारविहारादिकमेव। नानामानसिकचिन्तनैः, काम- क्रोध- मोह- भय- लोभादिभिः ग्रस्ताः सन्ति इत्यतः ते रोगिणः सञ्जाताः। तेषां दिनचर्यायां, खाद्याभ्यासे, भवनायां च नितरां त्रुटयः सन्ति, अतः रोगस्य नान्यत् कारणमत्र। एतत् शारीरिकरोगस्य उत्पीडनं मानसिकरोगस्य कारणं भवति सहजतया। यदा मानसिकविकारः मानवेषु प्रसरति तदा समाजः स्वयं दूषितो भवति, वातावरणम् अशान्तिकरं जायते। पारस्परिकैः द्वेषद्वन्द्वदिभिः जनसमाजः पतनमुखो भवति। एतादृशे समाजे कुतो वा सारभूतं तत्त्वं स्थातुमर्हेत्? अतः केवलं कोलाहलमयः समाजः हि तिष्ठेत्। तस्मात् सुस्वास्थ्यमयं जीवनं प्रेममयं जीवनं च प्राप्तुं सर्वैरपि प्रयतनीयमिति एतच्चिन्तनस्य तात्पर्यमिति।

संस्कृतं भारतस्य भाषा स्यात् एतदेवोद्दिष्टम्- माननीयः दिनेशकामतः

कविकुलगुरुकालिदाससंस्कृत विश्वविद्यालयः तथा भारतीय-दार्शनिकसंशोधनपरिषदः सहकार्यं कृत्वा राष्ट्रीयपरिषदः उद्घाटनम् समाप्तम्

कविकुलगुरुकालिदास- संस्कृतविश्वविद्यालयः भारतीयदार्शनिकसंशोधनपरिषदः च संयुक्तरूपेण १६ तः १८ जनवरी २०२५ पर्यन्तं त्रिदिवसीयस्य राष्ट्रियपरिषदः उद्घाटनं कृतवन्तः। 'संस्कृतभाषा भारतीयदर्शनम्' इति विषयाधारितस्य अस्याः परिषदः उद्घाटनसमारोहे मुख्यातिथिरूपेण संस्कृतभारत्याः प्रमुखः कार्यकर्ता विचारकः च दिनेशकामतः उपस्थितः आसीत्। विश्वविद्यालयस्य कुलपतिः प्रो. हरेरामत्रिपाठी कार्यक्रमस्य अध्यक्षताम् अकरोत्। कार्यक्रमस्य आरम्भः वैदिकमन्त्रजपेन सह गणमान्यजनैः दीपप्रज्वलनेन अभवत्। डॉ. अनिलकुमारः स्वागतभाषणम् अकरोत्। भारतीयधर्म, दर्शनं एवं संस्कृति संकायस्य संस्थापकः प्रो. कालापिनी अगस्ती इत्यनेन अतीव प्रभावीरूपेण प्रस्ताविकं कृतम्; सः अवदत् यत् सम्मेलनस्य उद्देश्यं भाषा-दर्शनयोः विषये विचार-विमर्शः, साम्प्रदायिक-एकतायाः वर्धनं च आसीत्। अस्मिन् अवसरे प्रो. लक्ष्मीनिवास पाण्डेयः, कुलपतिः, कामेश्वरसिंह दरभंगा संस्कृत विश्वविद्यालय, दरभंगा, प्रो. रामनारायण द्विवेदी, बनारस हिन्दू विश्वविद्यालय वाराणसी इत्यस्य व्याकरणविभागस्य अध्यक्षः प्रो. मुरलीमनोहरपाठकः कुलपतिः लालबहादुर शास्त्री राष्ट्रीय- संस्कृत-विश्वविद्यालयः नई दिल्ली संस्कृतसर्वधनप्रतिष्ठानस्य निदेशकः प्रो. चांदकिरणसलूजा यथाकाले वक्तव्यम्

अददन्। मुख्यातिथि डॉ. दिनेशकामतः अतीव सरलसंस्कृतेन व्याख्यानं दत्तवान्। कामतमहोदयेन उक्तं यत् संस्कृतं ज्ञानस्य भाषा यदि संस्कृतं न भाष्यते तर्हि मृतभाषा इति उच्यते। एतदर्थं संस्कृतभाषां वक्तुं शिक्षित्वा व्यवहारे स्थापनीयम्। संस्कृतस्य संरक्षणं व्यवहारे उपयोगेन एव भविष्यति, एषः राष्ट्रयज्ञः अस्ति। इदं सरलं, अत्यावश्यकं च अग्रिमस्तरः सर्वेषां कृते शिक्षितुं अनिवार्यं करणीयम्। जर्मनी, रूस, जापान, चीनदेशेषु ताः भाषाः शिक्षितुं तासु राष्ट्रियभाषासु व्यापारं कर्तुं च अनिवार्यम् अस्ति। बहुभाषिकतायाः कारणात् भारते एतत् न दृश्यते। परन्तु भारते भातु भारती इत्यस्य अर्थः संस्कृतभाषा अस्ति तथा च अस्माकं उद्देश्यं यत् सर्वेऽपि न्यूनातिन्यूनं संस्कृतसंवादवर्गद्वारा सरलसंस्कृतं शिक्षेम, सा च भारतस्य राष्ट्रभाषा भवेत्। संस्कृतभाषा नैतिकबलं, भावुकतां, उच्चारणकौशलं च जीवनस्य प्रति सकारात्मकदृष्टिकोणं च प्रददाति इति अपि उक्तवान्। अध्यक्षीयसम्बोधने मा. कुलपति प्रो. हरेराम त्रिपाठी उक्तवान्, संस्कृतभाषा भारतीयदर्शनं च अस्माकं जीवनेन सह परस्परं सम्बद्धं प्रत्यक्षं च सम्बद्धम् अस्ति। संस्कृते सर्वे विचारधारा विचारश्रृंखला अन्ते एकस्मिन् बिन्दौ समागच्छन्ति। अस्मिन् परिषदि संस्कृतभाषा, तस्याः दार्शनिकचिन्तनं च यत् अस्माकं जीवनं जीवितुं दृष्टिः ददाति, तत् विविधसंशोधनद्वारा प्रस्तुतं भविष्यति। अस्य परिषदः विमर्शः संस्कृतक्षेत्रस्य मार्गदर्शकत्वेन अवश्यमेव कार्यं करिष्यन्ति इति मम विश्वासः अस्ति। अस्मिन् सम्मेलने ये सर्वे सहकार्यं कृतवन्तः तेषां कुलपतिः अभिनन्दनं कृतवान्।

नागवंशीनां प्राचीनम् इतिहासं संस्कृतेन अनूद्यमानं एतदस्ति

क्रमशः..... तेषां परं कर्कोटकः, ऐरावतः, धृतराष्ट्रः, अनन्तः, अहिः, मणिभद्रः, अलापत्रः, कम्बलः, अंशतरः, धनञ्जयः, कालियः, सौफुः, दौद्धियः, कालिः, तखतुः, धूमलः, फाहलः, कानः इत्यादयः नामभिः नागानां वंशाः प्रसिद्धाः आसन्। भारतस्य विविधेषु प्रदेशेषु एतेषां राज्यम् आसीत्। अथर्ववेदे अपि केचन नागानां नामानि उल्लिख्यानि सन्ति। तेषु नागेषु श्वित्रः, स्वजः, पूदाकः, कल्माषः, ग्रीवः, तिरिचराजी च अन्तर्भवन्ति। नागानां विविधरूपाणि च वर्णितानि, यथा चित्कोबरः (पृश्निः), कालफणियरः (करैतः), तृणवर्णः (उपतृण्यः), पीतः (ब्रमः), अंसितः (अलीकः) इत्यादयः। "नागा आदिवासिनः" अपि नागवंशैः सम्बद्धाः इत्यभिप्रेत्यते। छत्तीसगढ़प्रदेशस्य बस्तरमध्ये नलवंशः नागवंशः च उल्लिख्येते। कवर्धायाः फणिनागवंशिनः अपि प्रसिद्धाः। पुराणेषु विदिशायाः नागवंशीयराजानाम् उल्लेखः दृश्यते, यथा शेषः, भोगिनः, सदाचन्द्रः, धनधर्मा, भूतनन्दिः, शिशुनन्दिः, यशनन्दिः च। पुराणानुसारं कदाचित् नागसमुदायः सम्पूर्णं भारतं (पाकिस्तान-बङ्गलादेशसहितम्) शासनं कृतवन्तः। ते भारतस्य बहिर्गत्वा अपि विजयपताकाः उत्पादितवन्तः। तक्षकः, तनकः, तुष्टः च नागराजवंशानां दीर्घपरम्परा आसीत्। एतेषु नागवंशेषु ब्राह्मणाः, क्षत्रियाः च विविधप्रान्तीयजनाः नगरग्रामाः आसीत्। नागवंशिनः भारतस्य अनेकेषु भागेषु शासनं कृतवन्तः। तेन कारणेन भारतस्य अनेके नगरग्रामाः 'नाग' शब्देन सम्बन्धिताः। विश्वासः अस्ति यः महाराष्ट्रस्य नागपुरनगरे प्रथमं नागवंशिनः स्थापयन्ति स्म। तत्रत्यां नदी अपि 'नागनदी' इति नागवंशिनो कारणेन कथ्यते। नागपुरस्य समीपे प्राचीनं 'नागरधनं' नामकं प्रमुखं प्रागैतिहासिकं नगरं च अस्ति। हिन्दीभाषाप्रदेशेषु अपि 'नागदाह' इति नामकाः ग्रामाः नगराणि च दृश्यन्ते। तत्रापि नागानां सम्बन्धे किंवदन्त्यः प्रसिद्धाः। 'नागा' वा 'नागालैंड' अपि नागानां नागवंशिनो भूमिः इति कथ्यते।

sudha_sathaye@yahoo.com

-सुधा साठ्ये मुंबई

जन्म, परिवारश्च

देवलोकस्य आयुष्यं समाप्य मिथिला-नगर्याम् आषाढ-मासस्य कृष्णपक्षस्य अष्टम्यां तिथौ अश्विनी-नक्षत्रे भगवान् नमिनाथः अवतीर्णः। नमिनाथस्य पिता विजयः, माता च वप्रा आसीत्। विजयः मिथिला-नगर्याः राजा आसीत्। राजा विजयः राज्यसञ्चालने श्रेष्ठः आसीत्। एकदा अश्विन-मासस्य शुक्लपक्षस्य पौर्णिमायां तिथौ अश्विनी-नक्षत्रे रात्रौ वप्रया तीर्थङ्करत्वसूचकाः चतुर्दश स्वप्नाः दृष्टाः। द्वौ अतीव प्रसन्नौ अभवताम्। तौ स्वप्नानां फलं न जानीतः स्म। तथापि स्वप्नान् दृष्ट्वा राज्ञी प्रफुल्लिता जाता। आगामिदिवसे राजा स्वप्नशास्त्रिणः आहूतवान्। स्वप्नशास्त्रिभिः चतुर्दशस्वप्नानां फलम् उक्तम् यत् - "एते स्वप्नाः साधारणाः न सन्ति। कस्यचित् तीर्थङ्करस्य जन्म भविष्यति" इति स्वप्नाः सूचयन्ति। स्वप्नानां फलादेशं श्रुत्वा राजा, राज्ञी चेत्येते द्वौ प्रसन्नौ अभवताम्। राज्ये आनन्दस्य वातावरणम् अभवत्। शुभसमाचारं प्राप्य राज्ञा सम्पूर्णं राज्ये दानं कृतम्।

नवमासानन्तरं भगवतः नमिनाथस्य जन्म अभवत्। प्रसवः अपि पीडारहितः अभवत्। यदा प्रसवः अभवत्, तदैव इन्द्राः आगतवन्तः आसन्। तस्मिन् समये एव इन्द्राः नवजातशिशुं सुमेरुपर्वते पाण्डुकवनं नीतवन्तः। तत्र तैः इन्द्रैः शिशोः उपरि जलाभिषेकः कृतः। पुनश्च इन्द्राः तं शिशुं मातुः क्रोडे स्थापितवन्तः। यदा राज्ञः पुत्रजन्मः सन्देशः प्राप्तः, तदा पुत्रप्राप्त्याः आनन्दितेन राज्ञा राज्ये पुत्रोत्सवस्य आयोजनं कृतम्। तस्मिन् उत्सवे राजा जनेभ्यः दानं करोति स्म। राज्ये एकादशदिवसात्मकः उत्सवः आचरितः। पुत्रोत्सवे लोकान्तिकदेवाः, चतुष्पष्टिः इन्द्राः चापि समुपस्थिताः आसन्। देवैः, इन्द्रैः च बालकाय आशीर्वादाः प्रदत्ताः।

पूर्वजन्म

जम्बूद्वीपस्य पश्चिममहाविदेहे भरतविजये कौशाम्बी-नामिका नगरी आसीत्। कौशाम्बी-नगर्याः कश्चन सिद्धार्थः नामकः राजा आसीत्। तस्य राज्ये जनेभ्यः उत्तमा व्यवस्था आसीत्। पारस्परिकाः विग्रहाः अपि समाप्ताः अभवन्। राज्ये कस्यापि वस्तुनः अभावः

समयात् पूर्व मासिक-धर्मस्य आरम्भः

डा.शबीना शर्मा
चिकित्सिका, गाजियाबादः

- मासिकधर्मस्य आरम्भः २२-२४ वर्षाणि यावत् स्थगितः अस्ति।
- परन्तु अद्यत्वे काश्चन बालिकाः ७ वर्षेभ्यः परं मासिकधर्म आरभन्ते ॥

समयात् पूर्व मासिकधर्मः

- आरभ्यते तर्हि चिन्ता मा कुर्वन्तु, समीस्थात् महिला - वैद्यात् अस्मिन् विषये सम्पूर्णा सूचनां प्राप्नुवन्तु ॥
- बालिकानां स्वास्थ्यं निर्वाहयितुम् मासिकधर्मसम्बद्धा सम्यक् सूचनाः महत्वपूर्णाः भवन्ति।
- बालिकानां खाद्यपानाभ्यासेषु विशेषध्यानं दातव्यम्।
- भोजनम् नियमितं सन्तुलितं च भवेत्।
- दिनचर्या, पर्याप्तनिद्रा, सम्यक् व्यायामःकरणीयः।
- मानसिकतनावत् दूरं तिष्ठन्तु। ध्यानञ्च कुरु।
- स्वस्थाः सुशिक्षिताः च महिलाः स्वस्थं सभ्यञ्च समाजं निर्मातुं शक्नुवन्ति ॥"।

नमिनाथः जैनधर्मस्य चतुर्विंशतितीर्थङ्करेषु एकविंशतितमः तीर्थङ्करः अस्ति। भगवतः नमिनाथस्य वर्णः सुवर्णः आसीत्। जैनधर्मानुसारं भगवतः चिह्नं नीलकमलम् अस्ति। कौमार्यावस्थायां नमिनाथस्य शरीरस्य औन्नत्यं पञ्चदश(१५)धनुर्मात्रात्मकम् आसीत्[१]। भगवतः धार्मिकपरिवारे "भ्रुकुटी" इत्याख्यः यक्षः, "गान्धारी" इत्याख्या यक्षिणी च आसीत्। भगवान् नमिनाथः इक्ष्वाकुवंशीयः, काश्यपगोत्रीयश्चासीत्।

नासीत्। सर्वे नागरिकाः सन्तुष्टाः आसन्। एकदा सिद्धार्थः संसारस्य नश्वरतायाः चिन्तनं कुर्वन् आसीत्। संसारस्य विषये विचिन्त्य सः विरक्तः जातः। सिद्धार्थस्य मनसि वैराग्यस्य भावना जागृता। तस्मिन् दिने एव सिद्धार्थेन श्रुतं यत् - "नन्दन-नामकः कश्चन मुनिः नगरस्य उद्यानं प्राप्तवान्"। सिद्धार्थः त्वरितमेव मुनेः दर्शनं कर्तुं प्रस्थितवान्। मुनेः दर्शनं कृत्वा सिद्धार्थस्य मनसि दीक्षाम् अङ्गीकर्तुं विचारः आगतः। सिद्धार्थेन उत्तराधिकारिणः राज्याभिषेकं कृत्वा, तस्मै राज्यस्य दायित्वं प्रदत्तम् आसीत्। अनन्तरं सिद्धार्थः नन्दनमुनेः दीक्षाम् अङ्गीकृतवान्। ततः परं सिद्धार्थेन विविधाः तपस्याः, साधनाः च कृता। सः रुग्णानां साधूनां सेवां कुर्वन् आसीत्। सञ्चितकर्मणां महानिर्जराया तीर्थङ्करगोत्रस्य बन्धनं कृतम्। अन्ते तेन अनशनपूर्वकं मोक्षः प्राप्तः। सः स्वर्गलोकस्य अपराजित-नामके महाविमाने महार्धकः देवः अभवत्।

नामकरणम्

भगवतः नमिनाथस्य जन्मः एकादशदिनानाम् अनन्तरं राजा विजयेन नामकरणसंस्कारविधिः आयोजितः। तस्मिन् दिने जनैः उत्सवः अपि आचरितः आसीत्।

॥ स्वच्छः कुम्भः, सुरक्षितः कुम्भः ॥

हास्यकणिका विशेषज्ञा- विदुषी अग्रवाल
प्रेरणास्रोतः- महाभागः
महेन्द्रमिश्रमहोदयः

कुम्भमेलायाः व्यवस्थां दृष्ट्वा केचन जनाः बहु उद्दिग्नाः सन्ति। कारणं यत् तेषु एकस्य पत्नी त्रिवारं लुप्ता अभवत्, परञ्च त्रिवारम् अपि आरक्षकाः ताम् अन्विष्य पुनः आनयन्।

जैनधर्मस्य चतुर्विंशतितीर्थङ्करेषु एकविंशतितमः तीर्थङ्करः नमिनाथः

